

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНЬСЬКОГО»
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІВДЕННО-УКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

14-15 грудня, 2022 р.

м. Одеса

***Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених
із міжнародною участю***

Програма та матеріали виступів учасників

***ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ***

xmlui/bitstream/handle/123456789/1216/%D0%A3%D0%A8%D0%9D%D0%9E%20%D0%86..pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Харарі Ю.Н. 21 урок для 21 століття. Київ: BookChef, 2018.
5. VUCA-World. URL: <https://www.vuca-world.org/>

Масюк Іванна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 034 «Культурологія»
Науковий керівник: **Казначесва Людмила,**
кандидат історичних наук, доцент,
кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства
Рівненський державний гуманітарний університет, м.Рівне, Україна

ПОНЯТТЯ ТА СПЕЦИФІКА ФОЛЬКЛОРУ

Невід'ємною та багатющою частиною української культури є фольклор. Під поняттям фольклору розуміється усна народна творчість, народна словесність, яка з'явилася дуже давно, ще тоді, коли людина почала спілкуватися з собі подібними і використала для цього власну фантазію й образність.

Даний термін був запропонований 1846 року Вільямом Томасом, який прагнув створити загальний термін, щоб охопити багаті усні традиції культур у всьому світі. Термін фольклор (*Folklore*) утворився зі злиття двох слів: «folk» – «народ» і «lore» – знання або мудрість. Тлумачення фольклору досить різноманітне, і що саме підпадає під цю категорію, досить умовно. Проте, основним критерієм виступає даний фактор: щоб вважатися фольклором, щось повинно бути передано усно через кілька поколінь, приміром притча, казка чи пісня [1].

Одним із перших дослідників в Україні, який певною мірою використовував фольклор у своїх працях, був відомий філософ і письменник Г. Сковорода. Цей видатний український філософ наголошував на важливості виховних впливів усної народної творчості у житті українського народу, зазначав що усна народна творчість має неабиякий вплив на виховання дітей та життя суспільства загалом [1].

На початку XIX століття у Німеччині відомі збирачі казок брати Грімм почали збирати усну народну творчість своєї країни та видавати її в друкованому вигляді. Вони видавали казки, оповідання, легенди, і тим самим здобули велику популярність. В той же час відбувається зміна мистецького спрямування у Європі, з'являється напрямок романтизму, який не оминув і Україну. Саме тоді багато авторів та дослідників почали проявляти великий інтерес до фольклору.

Вагомий внесок у збирання і дослідження фольклору зробив ректор Київського університету Михайло Максимович. Серед іншого він був автором відомої фольклорної збірки «Українські народні пісні», яку видав у 1834 році, «Збірка народних українських пісень» (1849 рік). Матеріали цих збірок стали джерелом творчості багатьох письменників. М. Максимович наголошував, що народні пісні й думи можуть бути основою для пізнання сучасності [1].

Пантелеймон Куліш був автором та упорядником двотомної збірки фольклорно-історичних та етнографічних матеріалів «Записки о Южной Руси», він також приділяв багато часу збиранню, друкуванню та дослідженню українського фольклору. П. Куліш наголошував, що фольклор є ледь не головним джерелом пізнання життя народу, його звичаїв та традицій, а також народного побуту. У своїх працях автор закликав усіх прислухатися до розмаїтості фольклорної оповіді, водночас наголошуючи, що не треба надмірно захоплюватися стилізацією різних фольклорних жанрів [1].

Іван Нечуй-Левицький також був відомим письменником та дослідником українського фольклору. У його працях «Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини» та «Українство на літературних позвах з Московщиною» ми можемо побачити порівняльну характеристику фольклору. В цих працях автор, використовуючи психологічний аналіз зразків українських і російських народних пісень, дотепно, а головне влучно, характеризує світогляд, звичаї, етику й мораль двох різних народів, в яких одні й ті ж самі образи-символи можуть мати різко протилежні значення.

Надзвичайно великий внесок у фольклористику зробив Іван Франко, збираючи зразки усної народної творчості: він захоплювався цим ще коли був учнем гімназії та намагався друкувати зібрані фольклорні зразки.

Фольклор збирали і досліджували також українські діячі: поети, письменники, мовознавці, історики, етнографи, музиканти, педагоги, фольклористи І. Житецький, М. Старицький, М. Лисенко, С. Васильченко, Л. Українка, П. Грабовський, М. Коцюбинський, Б. Грінченко, Д. Яворницький, М. Сумцов та інші. Перелічені науковці досліджували фольклор не тільки як явище духовної культури, а й вивчали діяльність виконавців народних дум та пісень [1].

Твори різних фольклорних жанрів не мають якогось конкретного автора, вони передають загальнонародні переконання, підкреслюють національні уявлення про добро і зло, справедливість і обман, про любов і зраду та про інші поняття, які характеризуються емоційним забарвленням. В той час як твори художньої літератури написані конкретним автором та передають лише його суб'єктивний погляд на конкретне питання. Фольклор є абсолютно анонімним та, водночас, колективним явищем. Фольклорні твори зазвичай мають багато діалектизмів, жаргонізмів та інших видів лексики, за якою проглядається географічне місце утворення, історична доба, соціальне середовище тощо [3].

В давні часи, коли на території України жили праслов'янські племена, які займалися своїми справами, поклонялися язичницьким богам, духам предків та

мали свої астральні культи, саме тоді і з'явилася усна народна творчість. В той же час виникла і календарна обрядова поезія, пов'язана із циклами землеробства. Тоді ж виникли різноманітні міфологічні легенди та магичні ритуали, з якими пов'язана і уся подальша усна народна творчість християнського періоду [2].

Специфічним для українського фольклору є поєднання в різноманітних жанрах усної народної творчості впливів язичництва і християнства, що виявилось у співіснуванні поганських, язичницьких мотивів, обрядів та символів із християнськими. Так воно, загалом, зберігається і в наші часи.

Увесь фольклор умовно можна розподілити на прозовий і поетичний, який ще нерідко називають пісенним. Народна проза, в свою чергу, ділиться на дві надзвичайно великі групи: власне, художню і документальну, неказкову прозу. До художньої прози відносять казки та анекдоти. Казки, в свою чергу, бувають героїко-фантастичними, казками про тварин, соціально-побутовими та небилицями. Якщо ж казка побудована на повторенні одного фрагмента багато разів, то таку казку називають кумулятивною [3].

Цикл найкоротших жанрів, малих фольклорних форм афористичного характеру, називається пареміографія. Вона вивчає приказки, прислів'я, загадки, анекдоти, прикмети, каламбури, побажання, прокльони, вітання, вислови тощо [3].

До документальної чи не казкової прози відносять легенди, перекази та оповідання. Вони названі документальними, оскільки передають певні історичні події. Зазвичай в них описується відвага, хоробрість, мужність та героїзм українського козацтва, зазначаються особливості походів видатних гетьманів чи отаманів козацького війська проти ворогів, але інколи оспівуються й інші характеристики української ментальності, забарвлені протилежно іншими емоціями, такі як туга за батьківщиною у полоні тощо [4].

Поетичну ланку українського фольклору складають пісні, голосіння та думи. Пісенних жанрів в українському фольклорі є чимало: календарно-обрядові, соціально-побутові, родиннопобутові, історичні пісні, пісні про кохання, жартівливі, сатиричні, весільні та ін.

Значний пласт фольклору складає дитячий фольклор, який ділиться на кілька підрозділів: пісні, що творяться і виконуються дорослими, такі як: колискові, забавлянки, і дитячі пісні та ігри: заклички, примовки, прозивалки-дражнилки, мирилки, скоромовки та ін. [4].

Як вже вказувалася, специфіка фольклорного жанру характеризується колективністю творення та досить вільним ставленням до тексту. У фольклорних жанрах присутня варіативність того чи іншого твору. Ця варіативність стосується всіх його родів, видів і форм: віршових, поетичних і прозових. Багатоваріантність фольклорних творів зумовлена і такою специфічною рисою народнопоетичної творчості, як імпровізаційність, іншими словами співтворчість у процесі виконання. Виконавець фольклорного твору не просто повторює готовий текст, але й в той же час часто пристосовує його до

певної ситуації чи події, іншими словами – вдається до імпровізації. Імпровізаційність властива усім формам народної словесності, вона характерна, приміром, для похоронних голосінь і коротких пісенних форм: приспівок до танців, пісенних діалогів, коли виконавець повинен швидко зреагувати і доречно відповісти на ту чи іншу пісенну фразу, строфу чи приказку [5].

Головна специфічна ознака фольклору – його усність. Усна форма творення, синхронне і діахронне передання, іншими словами поширення творів фольклору в конкретний час, а також передання із уст в уста, від покоління до покоління. Неабияка роль при цьому належить пам'яті: саме в пам'яті носіїв фольклору, його індивідуальних і колективних виконавців зафіксовано весь багатоплановий обсяг фольклорної інформації: певні сюжети, тексти, форми, стабільні стереотипи. В науці існує думка про те, що фольклор – це мистецтво пам'яті [5].

Отже, фольклор є усною народною творчістю із особливими специфічними ознаками. Він має велику кількість форм та засобів, передає життєдіяльність народу, його традиції та побут, оспівує мужність, хоробрість, честь, хитрість, відвагу та інші особистісні та колективні якості народу. Передається із уст в уста та є невід'ємним засобом виховання підростаючого покоління та народу в цілому, а також чинником збереження історично-зумовлених традицій, вірувань та норм.

Література:

1. Дмитренко М. Українська фольклористика. Історія. Теорія. Практика. Київ: Ред. Часопису «Народознавство», 2001. 376 с.
2. Кононенко П. Українознавство. Київ: Наукова думка, 1996. 353 с.
3. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. Київ. 2006. 592 с.
4. Семенов О. Усна народна творчість. Київ: Оберіг, 2003. 238 с.
5. Специфіка фольклору. Основні риси веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/5462387/page:2/>

Маринич Дар'я,
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ОПП Право, спеціальність 081 «Право»
Науковий керівник: Мудрисівська Л.М.,
кандидат філософських наук, кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри теорії держави і права, конституційного права та
державного управління
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*